

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Honorati Fabri, Societatis Jesu Theologi,
Apologeticus Doctrinæ Moralis Eiusdem Societatis**

Fabri, Honoré

Coloniæ Agrippinæ, MDCLXXII

Subinferitur duplex confirmatio ejusdem libertatis opinandi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94565](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94565)

motivi ablativam libertatis quoad specificationem.

ART. CXXXV. Certè pro transitu, qui subrebat in argumento, à dubitatione, & suspensione ad opinionem, & determinationem positivam intellectus, necesse nequaquam est, ut superveniat tale motivum restrictivum ex se præcisè, atque aliter motivum intellectus ad unam partem. Primum enim transitus à dubitatione, & suspensione ad opinionem, ac determinationem positivam intellectus non solum accidit sub occursum motivorum invicem pugnantium pro assensu, & dissensu, vel assensu contrario, sed etiam accidit sub occursum unius motivi adequati fallibilis absque alio motivo in contrarium. Sæpe enim dubitamus, & hæremus aliquantum dubitantes non solum, an assentiamur, vel dissentiamus alicui objecto, vel assentiamur objecto contrario, sed etiam, an assentiamur, vel pure suspendamus iudicium, ac deinde transitus non minus à prima, quam à secunda dubitatione, ac suspensione ad actum opinionis, & ad determinationem positivam intellectus. Certum autem est apud omnes, uti sæpius, ac multipliciter suggerimus, transitum à dubitatione, ac suspensione ad resolutionem dubii, & ad actum opinandi sub occursum unius motivi fallibilis absque ullo alio, motivo in contrarium, non accidere ex vi sola motivi intellectus ex se præcisè determinantis intellectum independentem ab affectu, & imperio libero voluntatis. Quia nullum motivum fallibile, nullaque fallibilis motivorum collectio usque adeo poterit, ac efficaciter propellat, ac determinat intellectum, ut non possit suspendi nihilominus, & hæere dubitando ex imperio voluntatis cohibentis assensum propter periculum errandi, quod semper inest motivis fallibilibus. Ergo transitus à suspensione assensus opinativi ad assensum ipsum nunquam fit vi solius motivi supervenientis de novo, sed requiritur insuper imperium voluntatis cooperantis motivo intellectuali objectivo subortum ex motivo affectivo, & proprio ipsius voluntatis. Idem igitur accidere similiter potest circa transitum à dubitatione, & suspensione inter assensum, & dissensum, vel assensum contrarium ad utrumvis eorum potius, quam ad oppositum. Quam consequentiam esse legitimam, non multò prius ostensum à nobis fuit.

ART. CXXXVI. Deinde experientia cuiusque propria, & ratione faciliè obvia liquido apparet volentem opinari circa aliquid, quod jam conicit sibi esse indemonstrabile, primo conatu excogitare rationes hinc, & inde dubitandi, quotquot invenire, & complecti mente potest, usque omnibus simultaneè in prospectu habitis non propterea existere protinus, saltem juxta modum agendi magis ordinarium, opinionem, & determinationem intellectus, sed eam adhuc aliquantisper differri, tamen si nulla amplius superveniat spes, nec adhibeatur conatus invenienti ulteriorem aliquam opinandi, ac determinandi rationem directam, ac proinde tempus interea, & conatum unice impendi deliberationi, ac consultationi reflexæ, utris potissimum rationibus invicem pugnantibus oporteat assensum accommodare; quod fit easdem rationes inter se conferendo, atque librando, donec voluntas afficiatur magis ad aliquam, vel ad quas earum rationum, quam ad oppositas, ac demum eligat easdem illis potissimum assensui, atque eligendo imperet intellectui, eundemque determinet, ut assentiat. Itaque ut quis opinetur, postquam fluctuavit inter rationes dubitandi invicem oppositas, oportet, ut consulat de

Pars II.

eligenda opinione, & præferendis rationibus his, vel illis in ordine ad attingendam veritatem, sicut oportet, ut consulat circa quodvis aliud mediorum genus, quicumque præconcepit plura invicem media impossibilia, ut eligat aliquod illorum in ordine ad finem præintendum: & sicut non potest pervenire ad executionem cuiusquam medi in alio quovis genere, nisi per huiusmodi consultationem, & electionem; ita nemo potest concipere opinionem victricem, & solutionem dubitationum, nisi per easdem. Ergo tam libera est electio ejusmodi opinionum, atque electio quorumvis aliorum mediorum. Attestatur huic veritati privata cuiusque, & publica universitatum sollicitudo in conquirendis magistris, qui non solum sint magni, & secundi acuminis ad inveniendas multas, & subtiles rationes dubitandi, sed etiam sint, & hoc maxime, maturi, & optimi iudicii ad eligendas opiniones, prout oportet. Quæ profectò posterior pars sollicitudinis esset inanis, & stulta, si ex adinventis rationibus dubitandi, quæ re ipsa est major, ac efficacior, traheret ad se necessariò intellectum, nullusque superesset locus arbitrio, & liberæ electioni in opinando hoc potius, quam oppositum, atque in præferendis, ac approbandis his determinatè rationibus dubitandi potius, quam oppositis. Quapropter ad rationes dubitandi, quæ primo, ac directo suo aspectu, aut etiam reflexo, sed inchoato tantum, ligabant intellectum, tenebantque suspensum; accedente deinde perfectæ, & adæquate comparatione reflexæ, & mox subsequuta electione, ac prælatione efficaci voluntatis, conferunt ad solutionem, & progressionem ejusdem intellectus, atque rationibus prædictis, & assensione ipsa confirmatis, jamque prædominantibus in animo dissolvuntur, ac dissipantur rationes contrariæ, & finis imponitur controversiæ, totique dubitationi.

Subinferitur duplex confirmatio eiusdem libertatis opinandi.

ART. CXXXVII. Huiusmodi in opinionis determinatione cooperatio mutua intellectus prælucentis primum, ac dirigentis, tum dubitando, tum consultando, ac deinde obsequentis per assensum, vel dissensum, vel assensum contrarium, necnon voluntatis per interjectum utrique illi operationi intellectus electionem, & imperium, suaderi ulterius ex eo potest, quia notissimum discrimen fluctuationis inter duas partes adversas, quæ est propria opinandi, & firmæ, ac tenacis adhesionis ad unam partem determinatæ, quæ ex natura ipsa rei suboriri solet in jam opinante, non aliunde provenire potest, quam ex prædicta conjunctione, & cooperatione mutua intellectus, & voluntatis in opere opinandi. Qui agit de decidenda controversia aliqua, & de statuenda propria circa illam opinionem, antequam actu decidat, & opinetur, sentit se ita facilem ad utramlibet partem, ut nulla sit difficultas non solum in utralibet, verum neque in utraque simul parte reiicienda per putam suspensionem iudicii: Si audiat obloquentem adversus rationes utriusvis partis, easdemque censurantem acerbè tanquam minus probabiles rationibus contrariis, tanquam leves, nulliusque momenti, dissolutas, &c. nil afficitur, nil movetur, fautores, & adversarios utriusque partis æquè æstimat eatenus.

G

Hæc

Hæc opinabundus. At postquam opinatus jam est, atque in alteram determinatam partem incubuit, magnam impetum sentit difficultatem in cantanda palinodia, & negotiare quidem, nisi agerrimè, potest de transitu ad sententiam contrariam. Unde est celeberrima laus Augustini ex libris retractatorum, tanquam de re heroica, & summè ardua, non minus, si non & magis, quam ex libris Confessionum, peractaque in illis affectuum pravorum penitentia. Contradicit deinde ferventer impugnanti, aut utcumque deprimenti fundamenta suæ opinionis, eaque dicenti minus probabilia, ac solida, quam sint fundamenta contrariæ sententiæ; acerbiores verò ejus suæ sententiæ, ac fundamentorum censuras, ac vilipensiones audire nequit absque amaro doloris sensu. Talis profectò est animi dispositio, quam ex sua natura inducit determinatio sententiæ in alteram partem contrariam, nisi aliud e cohæreatur per motiva respectu opinionis extranea, & per sanctos affectus. Eadem demum ratione, & sub eadem conditione parvi pendit auctores opinionum suis plerumque contrarios. Quæ cum sint experimentaliter nimium manifesta, necesse est, ut habeant fundamentum, & rationem à priori in speciali opinantis, qua opinantis actualiter, & determinatè, dispositione ex parte, vel intellectus, vel voluntatis, vel utriusque. Constat autem provenire illa minimè posse ex motivo intellectus secundum se præcisè considerato. Quia motivum intellectus ad opinandum est idem, & cognoscitur æqualiter, dum sumus in actu primo proximo opinandi, & cum jam opinamur de facto. Opinamur enim ex eodem motivo, quo constituimur proximè potentes opinari; nec cognoscimus illud magis, dum opinamur actu, quam jam præcognoscere ab opinaturis, quandoquidem ideo opinando assentimur illi, quia jam innoverat, & non ideo innotebit, quia jam illi assentimur. Quidquid autem existit de novo ex parte intellectus secundum se præcisè, necesse est, ut proveniat ex objecto motivo ipsius proprio, quatenus eidem apparente. Necesse igitur est, ut discrimen prænotatum inter opinabundum, & opinantem revocetur, tanquam ad primam radicem, ad actum voluntatis, quo præeligitur, præamatur, ac imperatur opinio, in quam erumpimus de facto, & postponitur, negligitur, ac impeditur opinio opposita. In eonim actu voluntatis elucet spontè ratio omnium prædictorum. Primum etenim motivum eligendi, & illud ipsum, ad quod eligendum movet, diliguntur magis per actum ipsum electivum, quam diligantur, dum sumus in actu primo proximo eligendi. Præferuntur enim affectivè per actum electionis illis, quibus in actu primo proximo eramus indifferentes, ut postponerentur. Deinde actus electionis placet specialiter per seipsum eligenti, eundemque sibi utque adeo potenter, ac efficaciter devincit, ut cui fuisset facillimum eligere oppositum, sit jam difficillimum, si & impossibile prorsus non est, ab electione jam facta recedere, & ad oppositam transire electionem rebus omnibus aliis eodem modo se habentibus. Id quod elucet vel maximè ex comparatione vehementer terribili ex una parte, & æquè delectabili ex altera, Angelorum, & Dæmonum, quibus utrisque fuit facillimum, ut in oppositas, quibus incubere de facto, electiones concederent, utque evaderent, seu permanerent Angeli, qui sunt Dæmones, aut è converso. Utrique enim suberant affimili, & intrinsecè, ac entitativè pari intellectus, & voluntatis, naturæ, & gra-

tiæ dispositioni proportionali præviæ. At postquam elegere, ut placuit, ita mansere devoti electioni quique suæ, ut ab ea recedere, & vices permutare suas non amplius unquam possint, sed coherere que ex natura, & intrinsecò conceptu electionis illius, ut cum Divo Thoma, alique communiter tradidimus, quæst. 28. de Ang. lib. 2. Curs. Theolog. Ista autem tanta diligendi vis, & utique adeo vitæ tenacitas electionis, ut potè placentis per seipsum eligenti super omnia impossibilia seculum, eademque consequenter removens, quantum potest, ab omnibus, & quibuscumque ex se ideo ad inducendam electionem contrariam, aut suspensionem jam factam, pervagatur proportionem servata per omnes cujusvis generis electiones. Quia in omnibus rebus que suadet, servatis servandis, ratio à pari electione Angelica. Revocata igitur origine, & causa determinationis ad opinandum in electionem liberam, & imperium voluntatis, apparet proportionem clara, & permanentiè difficulter revocabilem opinionem semel conceptam, & displicentem omnium, & qualiumcumque adversus eandem impugnatorum, & impugnantium, quæ ipsa ratio in opposita sententia non satis apparet. Nec enim dici possit eam, & tenacitatem opinionum, & displicentiam contrariorum provenire ex complacencia consequent, per quam sua cuique placet opinio. Quia si determinatio intellectus ad hanc potius opinionem, quam ad oppositam non proveniret ex imperio, & electione, libera voluntatis, sed aliunde necessariò resisteret, fieri facile posset, ut læpe nulla nobis displiceret opinio, uti accidit frequenter circa plures nostras cogitationes, quarum assensum patimur inviti propter eam, vel improbitatem, vel inopportunitatem, atque earundem infelicitatem, ac vilipensiones audimus libenter, libenter quam meditamur, & perquirimus. Dicendum igitur determinationem opinionis conceptæ ex fundamento entitativè excessus, provenire ex imperio libero voluntatis.

ART. CXXXVIII. Addo apparentiam majorem, vel minorem harum, vel illarum contrariorum invicem rationum plurimùm dependere ex tali, aut tali dispositione phantasie, & æstimatione materialis, & variari juxta variationem utriusque. Phantasia autem, & æstimatione materialis dependet multis similiter ex temperamento corporis, & extensione, ac remissione qualitatum naturalium, atque illarum actus variantur juxta variationem in his existentem. Neminem potè latet, in temperamento corporali, & in intentione, & remissione qualitatum naturalium magnam, & frequentem, quam pluribus ex causis, suboriri vicissitudinem. Ergo si determinatio intellectus ad unam potius, quam ad oppositam opinionem consequeretur necessariò juxta apparentiam qualitatemque majorem repugnantium potius, quam oppositarum rationum; necesse omnino esset, ut daretur in nobis vicissitudo, ac permutatio opinionum nimium frequens, certè major, quam quæ datur re ipsa, & per experientiam manifestam certò innotebit. Quod inconveniens cessat revocata ea intellectus ex se incipitis determinatione ad imperium, & electionem liberam voluntatis, quæ potentia spiritalis operans independenter ab organo corporali, adeoque potens prævalere proprio suo ad versus variationes corporales, & potentiarum, ac apparentiarum materialium.

ART.

ART. CXXXIX. Adde & confirmatiunculam aliam ex scrupulosis, quibus, qui dirigend's, confortandis, ac sanandis sunt intenti, ac assueti, sciunt satis, & plerumque vellent, quanto ipsi opus sit conatu, ac industria in perurgendis rationibus, atque in adhibendis opportune, qualenibus adhortationibus, quoduris oburgationibus, per quas utiliter conveniatur voluntas scrupulosa ad deponendas ineptas, quibus pereditur, opinionationes, quæque eadem, & rationes, & adhortationes, & oburgationes sint potius in idoneæ, ut convincantur, aut persuadeantur d. recte intellectus ejusdem scrupulosa, ut potest deprehensibilis induribilis, quoad intellectum, ac imperius ubi d. recte. Videri potest inter alios, in hunc modum, & hoc industria genere sapienter, fortiter, & pie differens ad versus scrupulos, & erigens scrupulosos D. Antoninus. *part. Summat. tit. 3. cap. 10. §. 10. in regula præfata 5. & 6.* quarum prior incipit sic. Est igitur quinta regula obedientia humilis imitatio, scilicet scrupulosus capiverit intellectum suum dictis sapientum, & obedientia superiorum, quantumcumque scrupulosus sibi dicit aliud. Posterior vero incidit sic. Sexta regula est animosa impugnatio, seu repulsio scrupulorum, seu pusillanimitatis. Ad quod hortabatur Dominus Ihu 35. dicens. Confortamini pusillanimes, confortamini, & nolite timere. Ecce enim Dominus vester, scilicet gloriosus, & illustrans. Effet autem ineptus, ac prorsus inutilis, ut sponte patet, hic modus agendi, si major quævis apparentia, seu majoris utrunque rationis, ac fundamenti raperet necessarium intellectum ad unam partem, nullaque ejus in opinando daretur subordinatio ad liberam electionem, & imperium voluntatis; ad quam videlicet solam directè pertinet obedientia, animositas, & depulsio timoris, & ejusmodi alia.

Exponitur necessitas libertatis opinandi pro usu licito opinionis minus probabilis.

ART. CXL. **V**enio ad scopum operosi, & fustioris quam de more, moliminis mei proximè præcedentis, & dico præfasseram libertatem opinandi esse omnino necessariam pro usu licito opinionis minus probabilis, & minus tutæ, atque doctrinam moralem de hoc usu licito ita dependere à doctrina speculativa de illa libertate physica, ut procedant omnino inconsequenter, qui negata universaliter, & pro omni prorsus eventu libertate opinandi in utramlibet partem contradictionis, atque determinandi quæstionem, tum affirmativè, tum negativè, docent nihilominus licere uti opinione minus probabilis. Quinimò institunt quæstionem, & tradunt conclusionem de subiecto non supponenti. Quia nemo uti potest opinione, quam non habet, sicut re nulla alia uti unquam potest, qui illam non habet, dum non habet. Et, quod est quodammodo manifestius, nemo potest dirigi in eliciendo actu voluntatis per cognitionem, & opinionem, quæ actualiter non præexistit in intellectu ejus, estque plane chimericum, ut conformare quis liberè possit electionem suam cognitioni, seu opinioni, quæ non datur in eligente, nec præluceat eidem electioni ex parte actus primi; atque exerceat immediatam aliquam casualitatem, seu directivam, seu motivam, seu formalem, seu efficientem in actum voluntatis ea cognitione, ac opinio, quæ volenti ipsi non inest, & cuius

potius contraria inest, dum elicit talem actum. Posito autem deesse nobis universaliter, & pro omni prorsus eventu liberam facultatem opinandi in utramlibet partem quæstionis propositæ, consequens profectò est, ut dicatur in nullo intellectu adesse unquam pro ullo eventu posse opinionem minus probabilem, seu fundamenti, & apparentiæ simpliciter, & absolute minoris, quàm sit fundamentum, & apparentia opinionis oppositæ. Irrationabile nimirum, ac stultum est credere, ut siquidem intellectus necessario, ac inevitabiliter rapiatur pro omni eventu per alterutrum ex duobus motivis, ac fundamentis invicem oppositis determinatè sumptum; id aliquando effici vi, & energia motivi, ac fundamenti hic, & nunc, omnibusque consideratis absolute, & simpliciter minoris, quàm sit motivum, ac fundamentum contrarium, fierique proinde posse, ut necessario, ac inevitabiliter prævaleat aliquando debilius contra fortius, minus contra majus, & similiter evadat superius in inducendo actualiter effectu, quod omnibus undique consideratis est absolute inferius quoad virtutem inductivam illius. Quæ cum sint perabsurda, certissima ratione concluditur nullum esse locum usui licito opinionis minus probabilis, si nulla est unquam libertas opinandi in utramlibet partem, atque controversiam de eodem usu licito, vel illicito esse de subiecto non supponenti, si ponatur eam libertatem non subsistere.

ART. CXLI. Intellexere hoc inter alios bene RR. PP. Mercor. supra relatus, & Gonet in *differ. de probabilit. art. 2. §. 4. res. 1.* Cum enim teneant, ad vitandum peccatum in quavis humana operatione, requiri ut minimum majorem probabilitatem, vel ut ipsis loqui placet, certitudinem moralem, quod talis operatio sit licita; ut id probent, assumunt tanquam principium omnino necessarium, intellectum assentiri nunquam posse, nisi parti re ipsa probabiliori, seu cujus fundamentum re ipsa est majus, nullumque esse locum, loquendo directè, & formaliter, libertati, & imperio libero voluntatis in opinando hanc potius partem, quàm oppositam. Quæ quidem in re ita laudo consequentiam, ut tamen laudare minimè possim, quod Doctores hi ambo Dominicani, dum agunt de quæstione tanti momenti, non solum deferant quoad aliquid D. Thomam, sed insuper fundent suam sententiam supra principium, cui, & tam clarè, & toties contradicit S. Doctor, ut visum est *supra art. 105. 114. 115. & 118.* Verum occurrit specialiter in P. Gonet aliquid aliud circa hoc ipsum punctum, in quo pariter laudetur consequentia ejus, sed consequens vituperetur multò magis. Agnoscit eandem esse rationem, seu indifferentiam, & flexibilitatis, seu restrictionis ad unam partem, & inflexibilitatis, tum in intellectu quoad opinandum; tum in voluntate quoad eligendum cæteris utrobique proportionaliter paribus juxta ea, quæ de proportionali utriusque potentia quoad hoc uniformitate superius prosequuti sumus ab *art. 114.* ex mente D. Thomæ. Sed cum, hoc principio S. Doctoris laudabiliter admissio, debuisset inferre, ex certa, ac manifesta indifferentia voluntatis ad utrumlibet ex eligibilibus invicem disparibus, assimilem intellectus flexibilitatem ad utrumlibet ex opinabilibus itidem disparibus inter se; intulit è converso, ex restrictione, ac inevitabili alligatione prævia intellectus ad quaecunque probabilius, ac verosimilius, quæ erat sibi omnino necessaria pro scopo suo principali, assimilem restrictionem, ac inevitabilem